

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Imperator Undecimus Chingus. Imperavit annis XXVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

IMPERATOR UNDECIMUS CHINGUS.

Imperavit annis x xvi.

*Cyclo 45. anno
26. ante Chr.
82.*

IN vinum veneremque penitus immersum hunc scribunt Imperato-
rem fuisse fuisse, gubernationis curâ maternis consanguineis permis-
sâ. **E VANGA** familia, ex qua **CIEYUA** mater oriunda, per-
multos ad amplissimos honores provexit; nesciens, quantum sibi suis-
que malum compararet. Regulos primæ dignitatis creavit avuncu-
los quinque; regem unum. Is **MANGUS** erat, ex eadem ortus fami-
lia; regnum **SINTU** dictum, erat in eâ **SUCHUENÆ** provincie par-
te, ubi modò **CHINGTU** est urbs princeps. **HIENUS** hæc videns,
nec igaarus, quàm potentes haberet æmulos & hostes, abeundi copiam
petijt, facilè factam ab Imperatore. Verùm vix urbe regiâ, domum
petiturus exierat; cùm in sicarium incidit imminentem ejus jugulo, nec
sine Imperatoris consensu, quod omnes suspicabantur. Tum extinctâ
cum autore suo factione primariâ, etjam reliquæ evanuerunt. Viguit
una **VANGI** familia; quæ turbas tamen ingentes excitavit, ut vide-
bimus.

Densa nebula.

Quarto primi anni mense in Majum nostrum inciderat uida den-
sâque nebula, quæ magno cum omnium terrore Sinam omnem inte-
xuit. Interrogati astrologi, quid ea res portenderet? negârunt ex artis
sue secretis quidquam certi affirmare se posse. Admonitor autem re-
gius ita rem explicavit, ut hoc prodigium ideo prædicaret ostentatum
à Cælo, quod Imperator contra Imperij leges ac statuta majorum avun-
culos nil tale meritos ad Regulorum dignitates extulerat. Vera lo-
quebatur; sed Imperator maternis precibus retentus noluit **VANGAM**
familiam offendere, vel non intellexit, quanta mala possent hinc existe-
re. Suorum quidem parentum & antecessorum exemplis non sapuit;
vel in tantum vitij se dedit, ut & hæc nesciret. Unde non mirum,
si turbis deinceps excitis, postmodum tertium ab hoc Imperatorem in-
terfecerint, & maximam Sinarum partem occupaverint. Quæ hic at-
tigisse.

sigillatim sufficiat; nam ad secundam decadem, quæ res post Christum natum in Sinis gestas prosequetur, hæc spectant.

Anno imperij secundo postquam CHINGUS HIUAM conjugem suam imperiali corona redimiverat; quarto ejusdem anni mense nix ingens cum in Regia, tum in circumjectis regionibus cecidit. Rara utique ac Sinis invisa res. Astrologiarioli que interrogati, quid hæc novitas sibi vellet, varij varia finxerunt. Imperator à philosophis etiam exquirat, ab illis præsertim, quibus figurarum liber, YEKING didicit, quo de libri primi principio egimus, legendo intelligendoque familiarior, ut scripto, quid invisitatum prodigium moperet, exponerent. Aliqui ob FUNGUM, qui erat ex VANGA familia, nimiam potentiam iratum dixere Cælum; nec dubitabant Imperio secuturas calamitates minari. Vera dicebant; quamvis hoc ex nive non conjicerent, sed ex VANGA familia fastu ac potentia, quæ omnino, cum nimia est, in seditiones facile erumpit. Quo audito FUNGUS ipse summam, quam gerebat, præfecturam cupiebat abdicare se; cuius tamen votis haud assensus est Imperator. Unus inventus est SOYUNGUS, qui FUNGO adulatus, quippe à quo multa sperare poterat, in eam partem explicavit portentum, ut bonum esse omen prædicaret. Nec abrogavit ei fidem Imperator; amplexus repudiata veram falsam unius sententiam. Id quod sæpe contingit, ut nos ipsos nimium amantes, nec, quod bonum est, intelligentes prosequamur materiam nostri mali; ex quo necesse est summam denique perniciem existere.

*Nix vera ac
pud Sinas.*

Sed ut istius Imperatoris in hac re magis error appareat; narrandum est, quod LIENCHIANGUS non infirmæ fortis Præfectus egit. Librum composuit undecim capita complexum optimo stylo & exquisitis rationibus explicata; quibus, quantum efficere posses nimia unius familiae potentia, demonstrabat. Ac licet familiam dissimularet; minime tamen Imperatorem fefellit, eo libro familiam VANGAM peti. Laudavit auctoris ingenium, eruditionem, fidelitatem, simplicitatem, omnia. Nec immerito. Namque prorsus erant à majoris nominis virtutisque philosophis deprompta; non tamen ad flectendum Imperatorem, ut optima suadenti pareret, efficacia.

*Obeit nimia
unius familiae
potentia.*

Hæc autem istius philosophi sinceritas fecit, ut HINGUS ejus filius etsi literis inclitus, nunquam præfecturam adeptus sit, quamvis à Præfectis bene multis destinaretur. Namque delapsus huc erat Imperator, ut inconsulto FUNGO nihil ageret. Ab hoc enim uno ac

Y y 3

privato

privato homine totius Imperij pendebant negotia; cujus unicus natus pluris erat nimirum lento Imperatori, quam multorum Praefectorum consensus.

*ingens imbris
inundatio.*

Anno imperij tercio XENS I provinciam, in qua ceteroqui raro pluit, imbres in Autumno continui sic inundavere; ut speciem diluvij præberent. Loca plurima simul & homines aquarum moles involvit. Ipsa etiam urbe regiâ usquaque pluvijsmersâ incolæ mœnibus altis vitam tuebantur; Imperator sibi suisque in palatio commorantibus salutem conscensis navibus invenit.

*Vangi Colai
groceritas re-
formidabi-
li.*

Anno octavo TANYU rex TARTARUS ad amicum Imperatorem invisendum adfuit. Eo tempore summo Colai munere fungebatur XANGUS quidam ex VANGA familiâ vir procerus, robusto ac præpingui corpore, vuluque ac capite tam grandi, ut gigantem esse crederes. Ad hunc, ut mos est, etiam TANYU rex invisit; cujus formâ sic exhorruit, ut pedem referret præ stupore. Admonitus eâ de re Imperator gaudebat; & *Tales oportet esse, quibus Imperij Sinici summa committitur; ut solâ formâ Barbari terrorem incuisant.* Hinc illum apud Sinas morem invaluisse putem, ut primum militem ductorem, cujus erat in trium annorum examine primum nomen, depingant armatum, excelsâ ve grandique staturâ, & ad vicinas circum nationes exterâs dimittant, existimantes ejusmodi picturâ terrorem exteris ab se inferendum; utique si viderint talem in Sinis militiæ ducem seu spectrum potius esse.

Exstincto sub hæc FANGO in summâ militum præfecturâ successit LMUS ex eadem VANGA familia. Matris precibus id Imperator dedit, cui nihil unquam negavit, in omnibus obsequentissimus.

*Rarum mode-
stis muliebris
exemplum.*

Rarum hæc narrant historici Sinenses modestiæ muliebris exemplum. Habebat Imperator inter alias concubinas unam ante ceteras carissimam sibi, PANAM nomine; omnibus & corporis & animi dotibus insignem. Sunt autem intra Imperiale palatium non Imperatrici tantum, sed singulis etiam concubinis apud Imperatorem magis gratiosis attributa singula palatia, in quibus separatim habitant. Igitur PANAM Imperator in palatio minore, in quo vivebat illa, non contentus invisere, iam volebat in suo secundo palatio commorari. At eum honorem recusavit PANAM, & modestiâ, in muliere præsertim, rarâ & memorandâ, *Ex antiquis picturis nostris,*

nostris, inquit, *esiliteras nesciam, didici tamen non nisi fide ac prudentiâ claros bonis Imperatoribus astante Praefectos; malis verò mulieres appingi, à quibus ad pessima quaeque facinora instigantur. Tu nunc, posthabitâ Imperatrice, me vis tibi consuescere. Vide, quaeso, ne hinc malorum Imperatorum insistenti vestigijs initium facias. Ego quidem, quae te plurimum amo, favetorque laudibus tuis, nihil optans impensius, quam ut virtute magis ac magis excellas, hoc piaculum admittere non possum; ne & tu pessimorum Imperatorum, & ego malarum mulierum numerum augeamus, Imperatricem habes germanam primamque conjugem tuam; cum hac est habitandum tibi. Ego tantum utriusque sum famula. Sapientem hanc repulsam Imperator laudavit plurimum, & multò magis Imperatrix; quae, re cognitâ, maximas PANÆ gratias egit. Verùm venerens Imperator in maiora postmodum scelera delapsus est. Cùm enim musicâ delectaretur ac theatris; inter cantatrices, quae placebant in comoedijs, venustissimam puellam saepe audiens, ac tandem ejus amore captus victusque advénit illuc, ut ipsam cum fratre simul adhuc puero in suum reciperet palatium. Ibi puellam gynæceo praeponit, totumque amoribus se tradidit. Imperatrix peragrè ferens, ignobilem puellam apud Imperatorem tantâ esse caritate; cùm fortè res ac tempus ferret, eura hujus facti graviter increpuit. Imperator, qui foedissimo puellae amore inflammatus ferebatur, impatiens probri, vehementer excanduit, & ex amantium ingenio, cæco impetu abreptus, HIAM Imperatricem à se repudiavit. Ita cui primum velut primæ conjugis debebatur palatium, ei ne locus quidem in palatio fuit. Spem tamen in PANÆ modestia & bonitate collocans ad eam venit, à quâ benignè accipitur & humanissimè.*

At non hîc quievit Imperatoris in saltatricem amor dicam, an furor. Adeò namque illius amore provehebatur paullatim, ut tandem veram suam uxorem eandemque Imperatricem nominârit. Et primò quidem illius patrem levem comædum regulum creat; credo, ut hac dignitate insignis & suam vilitatem teget, nec ille diceretur comædi filiam in uxorem accepisse. Non tulere Praefectorum aliqui hanc Imperatoris sui nequitiam; sed oblati libellis acriter arguunt. Fidelitatis pretium mors fuit; Imperatoris jussu maectatis omnibus. Quotquot enim erant ex VANGA familiâ, asfentandi foedâ libidine, Imperatori quidvis licere persuaserant.

Hinc

Et prudens
admonitio.

Damnâ
comædiarum.

Ex comædi
regulus.

Hinc spes ejs ostendebatur, in Imperio turbas futuras; è quarum occasione rei, quam machinabantur, exitus pendebat. Mirum dictu! vilis cantatrix Imperij Sinici, quin & ipsius Imperatoris se dominam videt; tantò securiùs, quantò magis Imperatoris animum amor occæcarat.

*Imperatoris
pravitat.*

Imperator itaque cùm fautores ex VANGA familiã Præfectos haberet; penitus veneri se ac vino dare, totas noctes comestationibus, convivijs, comœdijs transigere. Picturas etiam obscœnissimas per palatium undique appendi jubet, ac præsertim TAKIÆ cum CHEUO fœdissimè acta. Non defuere quidem è Præfectis, rei turpitudinem, scripto damnantibus; sed nihil effectum. Laudabat salubria monita, sed non sequebatur; agnoscebat errores, sed non emendabat; tantò alienior à recto, quantò ejus scientior.

*Stella de Cælo
lapsa.*

meta visus

Annum imperii decimum octavum, qui fuit ante Christum decimus quintus, secundo mense, qui ferè in Martium nostrum incidit, solis defectio in Sinis visã nobilitavit. Addit autor Sinicus, multas tenues stellas de cælo cecidisse, quasi plueret ignibus. Anno præterea vigesimo primo, quàm CHINGUS imperare cœpit, ante Christum duodecimo, cometa visus est octavo mense, id est, sub Octobrem nostrum, quem observârunt in loco sideris, quod CINE vocant, qui locus hodie Cancrî totum signum occupat. Sollicitus Imperator, quid hæc monstra portentave (nam talia credebat esse) sibi vellent; omnibus copiam fecit, quid super ijs sentirent, explicandã. SOYUNGUS doctissimus philosophus idemque amans reipubl, coram Imperatore recitavit hæc è libello. *Quod omnes boni opramus, est illud, Imperator, ut ijs maximè rebus operam navet intendãsq; animo, quæ ad optimi Imperatoris munus probe implendum conducunt. Id vero facies, si iuste tuos populos regas, si bene illis provideas, si egiã præscis moribus renoves & ornes, antiquando, quicquid vitiosa consuetudo quondam invexit. Calamitates, quas Cælum minitatur, effugiendi, ne dubita, facillima hæc est via, si vitijs extricati virtuti demus operam; illa sunt inevitabiles, quas vitijs ipsi nobis facimus. In solita sunt hæc monstra, fateor, & sine dubio magnum aliquid portendentia, neque ad intelligendum humanis ingenijs promta; sed tamen est homini fas de cælestibus conijcere, crediderim HANÆ familiæ, nisi respiscat, exitum ab irato Cælo pronuciari. Fulminatus est Imperator hæc audiens, nec ullum locutus verbum, confestim ex aulã se proripuit in palatium. Ad frugem tamen animum haud applicuit.*

Celebre

Celebre tunc erat CHANGYU I philosophi nomen, quem Imperator ut præceptorem non vulgari caritate diligebat. Cum hoc, à quo Sinicam philosophiam didicisset, de plerisque negotijs conferebat consilia. Sed erat nomine magis quam reapse philosophus. Nam licet ex doctrinâ nobilis esset & clarus, virtute tamen carebat; aulicisque imbutus artibus Imperatori adulans, VANGÆ familiæ gratiam venabatur. Igitur è re nata quidam, qui cometam studiosius observârant, Imperatori libellum obtulere suppressis nominibus, in quo planis ac Sinicis verbis iratum HANÆ familiæ Cælum asserebant & in illius perniciem intentum ob nimiam VANGÆ familiæ potentiam, à qua Imperium quoque perdendum ominabantur. Multa in eo libello à VANGÆ familiæ Præfectis perpetrata scelera narrabant. Eapropter Imperatorem à se admoneri, ut rebus suis prospiceret. Imperator jam de VANGA familia, quam tot omina devoverent, addubitare cœperat. Sed hunc timorem temperavit habita cum CHANGYUO consultatio. Qui cum legisset libellum; veritus offensam & Imperatoris eîusque matris & multò magis VANGÆ familiæ, quam timebat; ita de hac re cum Imperatore tractavit, ut ostenderet esse difficillimum cælestia prænoscere. Illos adhæc siderum studiosos altiùs æquo de se sentire, si futurorum intelligentiam sibi arrogarent. In his enim errare proclive admodum esse; imò fortasse hæc illos finxisse, quia singulari odio VANGOS persequebantur, cumque alia viâ non possent ex ijs ultionem petere, voluisse fidos Imperatori Præfectos infames invisosque facere; quæ propterea nil temere quidquam credendum.

Imperator, qui nihil non matris causâ faceret, VANGÆ familiæ cæco amore captus, eum tanquam sapientem ac fidelem laudat, & quam fortè suspicionem periculi traxerat è familiæ VANGÆ potentia, deponit. Hanc proinde reprimere & coercere neglexit; Præfectis, quibus constabat adhuc fides, non parùm indignantibus. Ex his unus CHUYUNIUS rarum dedit ac vix auditum constantiæ exemplum. Præfectus idemque philosophus erat haud ignobilis; sed à vera germanaque virtute nobilissimus. Hic tantam CHANGYU I assentionem ac perfidiam non ferens, contempto vitæ discrimine, quod vel ab Imperatore vel VANGA familia impendebat, forti constantique animo audientiam apud illum sibi fieri volens, habere se professus, quæ afferret in bonum Imperij. Vbi colloquendi potestas fuit; in Præfectorum

Horum omnium coronam Imperatorem strictim affatus, *Omniam primum*
modo peto, inquit, ut mihi gladium concedas, quo hic, coram te loquacis &
assentatoris huius caput amputem. Imperatore, quisnam esset ille, in-
 terrogante; *CHANGYUUS est impostor ac perfidus ille, subjecit*
CHUYUNIUS, quem dignum putem, cuius, te presente, caput cervicibus
abscindam. Imperator audito sui præceptoris nomine nimium
 quantum irâ efferbuit; eaque mox in rabiem versâ imperat, ut *CHU-*
UNIUM ad supplicium abripiant. Ad sunt apparitores è vestigio, si-
 mul & è palatio eiectioni. At is aulae podia cratèsque manibus adeo
 fortiter tenuit, ut, cum divelli non posset inde, nec illi quidquam in eo
 abstrahendo remitterent, podia rumperentur. Interim ita *CHU-*
XUNIUS vociferabatur. *Quàm bene mecum agis, ô Imperator? quod*
optabam concedis. Nunc moriar demum, & quidem libens moriar.
Malo enim ad fidos Imperatorum Præfectos iniquissimè à te tuique simi-
libus tyrannis contrucidatos moriens ire, quàm vivus apud te turpem ser-
vitutem servire, qui assentatores amore, fidos autem ac sapientes odio præ-
sequeris. Hoc unum dolet mihi, te adeo hebetem esse, ut non intelligas,
quantum te, quantum HANAM familiam maneat malum, te, vero im-
primis, quando saluberrima tuorum consilia respicis, solos assentatores avi-
scultas. Dixi, que dicenda putabam; tu modo de me age, quod lubet;
& quodcunque necis genus tibi furor suggererit, occide. Obstupere-
 Præfecti, qui permulti aderant, hac constantiâ; & flexis de more geni-
 bus Imperatorem rogant, ut ei vitam daret. *Si enim, aiebant, in*
publicum consuluit, hoc est, tibi; puniendus non est, sed laudandus. Sin
aliquid erravit, tanquam phrenitide laboranti ignosce. Talia namque
nemo loquitur tantâ constantiâ, nisi vel fidissimus, vel prorsus amens.
 His auditis Imperator, irâ confescente *CHUYUNIUM* dimitti iussit;
 ac præterea, postquam ad se redijt, ut fractas crates nemo resciceret,
 monumento futuras, ex quo nosceret posteritas, ipsum etiam vera lo-
 quentes ac fidos habuisse Præfectos. Felix respublica, in qua Princi-
 pes nolentes volentes coguntur audire, quæ minimè volunt; at multò
 felicior, ubi posito metu Præfecti suos Principes liberè culpant, haud
 ferentes, cum suos dominos à recto virtutis tramite aberrare vident.
 Vtrum impensius mirer constantiam Præfectorum, an Regum pluri-
 morum patientiam, nescio. Præfecti quidem inter fidelitatis arcana
 in Sinicâ philosophiâ recondita, sed in cælum usque tollenda laudibus,
 illud non infimo loco ponunt, ut Principes suos omni abjecto metu,
 saluta-

*Sinarum in
 monendi Im-
 peratoribus li-
 bertas.*

salutaribus monitis ad virtutis tramitem reducant. At Imperatores ex adverso meliores, sique non pauci talium philosophorum constantiam amavere. Quod magis in hac, quàm de loquimur, familià elucet. Nam hic quidem Imperator, ut reliquos Præfectos admonitionum licentiã prohiberet, admonitorem Præfectum induxit unum. At non ideo tamen reliqui tacebant Præfecti, si viderent admonitorem officio suo deesse.

Licet autem CINGUS plurimas amasset mulieres, immersus libidinibus; nullum tamen suscepit filium. Quò factum, ut HINSEM nepotem ex fratre TINGTIO Rege in successorem declarari vellet; quem apud se in palatio non secus ac filium habuit.

In hoc statu res erant, cum fato concedit Imperator, eo anno, quo Martem in loco stellæ, quam SIN vocant, observarunt Mathematici; qui locus, ut jam dictum, nostris temporibus à gradu secundo ad vigesimum usque sagittarij extenditur. Hæc autem Martis conjunctio cum tali sidere Sinis semper formidolosa fuit.

Decessit autem morte repentinâ, nulla ægritudine præeunte, cum pridie lætè cœnatus, summo manè ad multa negotia pertractanda decessisset surgere. Ac luce quidem postera surrexit è lecto; sed dum induit se vestibus, repente mortuus concidit. Regina mater CHAUM quemdam venenum ei miscuisse credidit; MANGO consanguineo in eum jusso inquirere. Quo CHAUS audito mortem sibi concivit, noxius, an secus, ignotum. Tribunali saltem se non sine sceleris relicta suspicione subduxit. Ceterum Imperator, ut initio dictum, veneri vinoque plus nimio deditus fuit; ex quo perperam & injustè facta sceleraque consecuta sunt multa. Matrem nimium amavit; à quâ vitæ licentiã permittebatur ei, quò suos interim consanguineos eleveret. Quod huic mulieri perquam promptum fuit, cum, quid quid optabat, hac arte ab Imperatore obtineret, & ad turpissima quæque facinora facem ei præferret.

*Mors subite
Imperatoris*

